

Lausunto Pohteen sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämissuunnitelman luonnoksesta 2027–2030, syksy 2026

Vastaaja:

-

Vastaus:

06.10.2026, 14.11 - 06.10.2026, 14.14

1. Lausuntoa antavan rooli *

Organisaation puolesta, organisaation nimi:

Nivalan kaupunki, vanhus- ja vammaisneuvosto

2. Lausuntoa antavan yhteystiedot *

Etunimi	Helmi
Sukunimi	Autio
Sähköposti	helmi.autio@nivala.fi

3.

1. Tavoitteet ja toimenpiteet kotiin annettavissa palveluissa

Vanhus- ja vammaisneuvosto pitää hyvänä tavoitetta, että ikääntyneet voivat asua kotona mahdollisimman pitkään turvallisesti ja että vammaiset henkilöt saavat kotiin annettavia palveluja omassa kotikunnassaan yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Suunnitelmassa kotihoitoa ja etäkotihoitoa kehitetään, teknologian käyttöä lisätään ja pitkäaikaisia asumispalveluja luvataan ikääntyneille kotikunnasta tai lähialueelta asiakkaan toive huomioiden. Vammaisten henkilöiden kotiin annettavat palvelut on puolestaan tarkoitus turvata omassa kotikunnassa.

Kotona asumisen lisääminen ei kuitenkaan saa tarkoittaa sitä, että ympärivuorokautista hoivaa, yhteisöllistä asumista tai muita asumispalveluja vähennetään ennen kuin riittävät kotiin annettavat palvelut on tosiasiallisesti turvattu. Suunnitelman tavoitteena on vähentää 75 vuotta täyttäneiden säännöllisen kotihoidon osuutta nykyisestä 12,2 prosentista enintään 10 prosenttiin ja ympärivuorokautisen palveluasumisen osuutta 6,1 prosentista 5,5 prosenttiin samalla, kun yhteisöllisen asumisen osuutta kasvatetaan 0,7 prosentista vähintään 2 prosenttiin. Tämä edellyttää erityisen tarkkaa vaikutusten seurantaa.

Vanhus- ja vammaisneuvosto korostaa, että digitaaliset ja teknologiset ratkaisut voivat täydentää palveluja, mutta eivät korvata henkilökohtaista palvelua ja ihmiskontaktia. Palvelujen tulee olla saavutettavia myös niille henkilöille, joiden toimintakyky, vamma, muistisairaus, taloudellinen tilanne tai puutteelliset digitaidot vaikeuttavat sähköisten palvelujen käyttöä.

Eritystä huolta herättää omaishoidon tuen palkkioluokkien 2 ja 3 alentaminen 30 prosentilla sekä sijaishoitajien palkkioiden alentaminen. Myös suunnitelman omassa vaikutusten arvioinnissa tunnistetaan, että omaishoidon palkkiotason alentaminen voi vähentää omaishoidon peittävyyttä, heikentää hoitajien sitoutumista ja vaikuttaa omaishoitoperheiden taloudelliseen tilanteeseen. Vanhus- ja vammaisneuvosto ei pidä omaishoidon tuen merkittävää alentamista tarkoituksenmukaisena säästökeinona. Omaishoito on tärkeä osa kotona asumisen mahdollistavaa palvelukokonaisuutta, ja sen heikentäminen voi lisätä raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarvetta.

Myös turva-auttamispalvelun maksujen korotusten vaikutuksia pienituloisiin ikääntyneisiin tulee arvioida huolellisesti. Suunnitelmassa turvapuhelimen kuukausimaksua esitetään nostettavaksi 25,13 eurosta 32,13 euroon ja lisäksi uutena maksuna 30 euron ensiasennusmaksua. Turvallisuutta tukevien palvelujen tulee olla tosiasiallisesti kaikkien niitä tarvitsevien saavutettavissa.

2. Tavoitteet ja toimenpiteet sosiaali- ja terveyskeskusten palveluissa

Vanhus- ja vammaisneuvosto pitää erittäin tärkeänä, että Nivala säilyy suunnitelman mukaisesti sote-keskuspaikkakuntana. Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden näkökulmasta lähipalvelujen merkitys on suuri. Pitkät asiointimatkat muodostavat helposti esteen palvelujen käyttämiselle, erityisesti silloin, kun henkilö ei aja itse autoa, tarvitsee saattajaa tai hänen toimintakykynsä on heikentynyt.

Eritystä huomiota tulee kiinnittää Nivalan kuvantamispalvelujen saatavuuteen. Suunnitelmassa Nivalan kuvantamisyksikön

toiminta voisi vaihdella nykyisestä neljästä päivästä 1–4 päivään viikossa. Palvelujen osa-aikaistamista ei tule toteuttaa siten, että siitä aiheutuu ikääntyneille ja vammaisille kohtuuttomia asiointimatkoja tai hoidon viivästymistä. Sähköisen asioinnin ja yhden yhteydenoton mallin kehittäminen on kannatettavaa, mutta rinnalla tulee säilyttää puhelin-, lähi- ja tarvittaessa jalkautuvat palvelut. Suunnitelmassa myös liikkuvien palvelujen lisäämistä muun muassa näytteenoissa ja kuvantamisessa selvitetään. Tämä on Nivalan ja ympäröivän maaseutualueen näkökulmasta kannatettava kehittämissuunta, mikäli se aidosti parantaa saavutettavuutta. Omalääkärijärjestelmää tulee kehittää aktiivisesti.

3. Tavoitteet ja toimenpiteet yhteisissä palveluissa

Vanhus- ja vammaisneuvosto pitää tärkeänä, että palveluketjut toimivat saumattomasti perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, kuntoutuksen, sosiaalipalvelujen, kotihoidon ja asumispalvelujen välillä.

Myönteisenä pidetään sitä, että nykyisten akuuttiosastojen toiminnan on suunniteltu jatkuvan ennallaan. Nivala kuuluu tällä hetkellä eteläisen alueen akuuttiosastopaikkakuntiin.

Kuntoutuksen, apuvälinepalvelujen ja sairaanhoidollisten tukipalvelujen saavutettavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Vanhus- ja vammaisneuvoston näkökulmasta kuntoutus ei ole erillinen lisäpalvelu, vaan keskeinen keino ylläpitää toimintakykyä ja mahdollistaa kotona asuminen.

Palvelujen keskittämisessä on arvioitava kustannusten lisäksi asiakkaalle aiheutuva matka, kuljetustarve, saattajan tarve ja palvelun tosiasiallinen saavutettavuus. Taloudellisesti tehokkaalta näyttävä ratkaisu voi asiakkaan näkökulmasta vaikeuttaa tai jopa estää palveluun pääsyä.

4. Sote-järjestämissuunnitelman taloudelliset vaikutukset

Vanhus- ja vammaisneuvosto ymmärtää hyvinvointialueen tarpeen tasapainottaa talouttaan. Suunnitelmassa taloudellisiksi vaikutuksiksi arvioidaan yhteensä noin 18,9 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 26,0 miljoonaa euroa vuonna 2028.

Ikäihmisten palveluihin kohdistuva osuus on vastaavasti noin 8,0 ja 10,6 miljoonaa euroa ja vammaispalveluihin 4,7 ja 6,7 miljoonaa euroa.

Neuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että säästöjä ei tarkastella vain yksittäisen palvelun kustannusten näkökulmasta.

Kotihoidon, omaishoidon, kuntoutuksen tai lähipalvelujen heikentäminen voi siirtää kustannuksia raskaampiin palveluihin sekä lisätä omaisten vastuuta ja asiakkaiden kuljetustarvetta.

Erityisesti omaishoidon palkkioihin kohdistuvat merkittävät leikkaukset ovat ristiriidassa kotona asumisen vahvistamisen tavoitteen kanssa. Omaishoidon tuen 30 prosentin leikkauksia ei tule toteuttaa esitetyssä laajuudessa. Sama koskee asiakasmaksujen korottamista sellaisissa palveluissa, joiden tarkoituksena on tukea turvallista kotona asumista.

Talouden tasapainottamisen rinnalla tuleekin järjestelmällisesti arvioida sosiaaliset vaikutukset, yhdenvertaisuusvaikutukset, vammaisvaikutukset sekä vaikutukset palvelujen tosiasialliseen saavutettavuuteen.

5. Muut kommentit ja näkemykset

Vanhus- ja vammaisneuvosto pitää erittäin myönteisenä Nivalaan suunniteltuja uusia asumispalvelutiloja. Suunnitelmaan sisältyy Nivalan ja Kalajoen asumisen yhteissuunnittelua ikäihmisten ja vammaispalvelujen kesken, ja Nivalassa on tarkoitus vahvistaa ikäihmisten omaa palvelutuotantoa. Lisäksi Nivalaan suunnitellaan vammaispalvelujen omaa asumisyksikköä.

Kiinteistöjen uudistamistarpeissa Nivalaan on vuodelle 2027 merkitty ikäihmisten ja vammaisten yhteisöllisen asumisen hybridiyksikkö. Tätä voidaan pitää Nivalan kannalta merkittävänä palvelujen vahvistamisena. Esteettömyys, turvallisuus, yhteisöllisyys sekä asiakkaiden yksilölliset tarpeet tulee ottaa huomioon jo tilojen suunnitteluvaiheessa. Vanhus- ja vammaisneuvoston sekä palvelujen käyttäjien osallistaminen suunnitteluun olisi perusteltua.

Vammaispalvelujen osalta Reisjärven asumispalveluja on tarkoitus siirtää Nivalaan uuden yksikön valmistuttua vuonna 2027. Suunnitelmassa tunnistetaan samalla, että asiakkaiden asumispaikka voi tämän vuoksi muuttua noin 60 kilometrin päähän. Palvelurakenteen muutoksissa on siten turvattava asiakkaiden läheissuhteiden säilyminen ja yksilöllinen valinnanmahdollisuus.

Vanhus- ja vammaisneuvosto suhtautuu kriittisesti vammaisten henkilöiden päivä- ja työtoiminnan voimakkaaseen alueelliseen keskittämiseen sekä toimintakeskuksissa tehtävän työtoiminnan työosuusrahan lakkauttamiseen.

Suunnitelmassa päivä- ja työtoimintaa ollaan järjestämässä nykyistä laajempina alueellisinä kokonaisuuksina ja työosuusraha poistettaisiin toimintakeskuksissa tehtävästä työtoiminnasta. Muutosten vaikutukset asiakkaiden osallisuuteen, toimeentuloon, päivärytmiin, kuljetuksiin ja kokemukseen työn merkityksellisyydestä on arvioitava ennen toimeenpanoa.

Lopuksi vanhus- ja vammaisneuvosto korostaa, että palveluverkon kehittämisessä taloudellisen tehokkuuden rinnalla tulee yhtä vahvasti huomioida yhdenvertaisuus ja palvelujen saavutettavuus. Erityisesti ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden kohdalla etäisyydet, esteettömät kulkuyhteydet, digipalvelujen käytön mahdollisuudet sekä oikeus saada henkilökohtaista palvelua ovat ratkaisevia. Palveluja koskevissa muutoksissa tulee kuulla vanhus- ja vammaisneuvostoja sekä palvelujen käyttäjiä riittävän varhaisessa vaiheessa ja arvioida muutosten vaikutukset ennen päätöksentekoa. Oma